Skabb – hva bør du vite?

Hva bør en farmasøyt kjenne til – og hva kan du gjøre?

Fra 2012 til 2019 var det en kraftig økning i skabbtilfeller i Norge, spesielt i aldersgruppene 15–29 år. Diagnosen stilles klinisk på bakgrunn av sykehistorie og typisk lokalisasjon av utslett. Skabbganger, 2–15 mm grålige, rødlige eller brunlige striper, er imidlertid ikke alltid synlige. Sikker diagnose stilles kun ved mikroskopisk påvisning av skabbmidd eller egg fra hudskrap. Ved tvil anbefales henvisning til hudspesialist. Ved første gangs infestasjon tar det 3–6 uker før symptomene kommer, men ved senere infestasjoner ofte bare 1–3 dager.

Vanligste symptomer

- Sterk kløe, ofte forverring om natten og ved svetting.
- Små nupper/blemmer i huden, oftest først på hender, siden på større deler av kroppen (hender, fingre, håndledd, albuer, midje, lår og ytre genitalia). Papler/noduli på mannlig genitalia er et patognomonisk symptom på skabb.
- Hos små barn er ofte hodebunn, hals og fotsåler affisert, og må behandles.

Utløsende faktorer

- Alle mennesker kan smittes av skabb, og det er ikke et tegn på dårlig renslighet.
- Tett langvarig hudkontakt øker risikoen for smitte.
- Indirekte kontaktsmitte gjennom sengetøy, håndklær og tøy kun i sjeldne tilfeller.
- For skorpeskabb er økende alder og redusert immunsystem utløsende faktor for sykdomsutviklingen.

Behandling av skabb

Skabb forsvinner ikke av seg selv og skal alltid behandles. Skabbmidler finnes som permetrinkrem, benzylbenzoat som liniment oppløsning eller liniment emulsjon, Tenutex-krem som kombinasjonsprodukt med benzylbenzoat og disulfiram, og ivermektintabletter. Ved behandlingssvikt byttes topikalt preparat, eventuelt i kombinasjon med med ivermektintabletter. Behandlingstiden for topikale preparater er 24 timer. Behandlingen gjentas etter 7 dager for alle skabbmidler. Det kan søkes om refusjon fra Helfo, både for Tenutex og ivermektintabletter, ved behandlingssvikt med førstegangsmiddel. Permetrin er førstevalget under graviditet og amming. Benzylbenzoat og ivermektin bør ikke brukes under graviditet. Barn bør holdes borte fra barnehage/skole de første 24 timene etter at behandlingen har startet. Skolen/barnehagen bør varsles om skabb.

Pasienter med påvist skabb må informere alle nærkontakter vedkommende har hatt tett hudkontakt med den siste måneden. Nærkontaktene bør starte behandling i samme tidsrom selv om de ikke har symptomer.

Hvordan kan farmasøyter bidra?

- Kjenne til symptomene på skabb, informere om riktig bruk av skabbmidler, og opplyse om at det finnes pasientveiledere på nett som bør følges nøye.
- Informere om at alle i samme husstand, lekekamerater og eventuelle seksualpartnere skal behandles samtidig selv om de ikke har kløe.
- Opplyse om at klær, sko, sengetøy, håndklær og så videre bør vaskes på 60 grader, fryses løst pakket i minst 24 timer på minus 18 grader, eller settes bort i 7 dager i romtemperatur. Madrasser, møbler og så videre kan med fordel støvsuges.
- Gjøre oppmerksom på at man selv etter vellykket behandling kan oppleve kløe og utslett i inntil 4 uker. Vedvarende kløe etter 4 uker kan bety behandlingssvikt, og lege bør kontaktes.
- Informere om at etter gjennomført behandling kan kortisonkrem gr. II–III brukes mot kløe i 1–2 ukers tid.

FAKTA OM SKABB

Skabb skyldes en infestasjon med skabbmidd (*Sarcoptes scabiei* var. *hominis*). Midden er bare 0,3–0,5 mm lang, og akkurat synlig for det blotte øyet. Hunnmidden graver overfladiske ganger i huden hvor den legger egg som klekkes som larver etter 3–4 døgn. Smitte skjer hovedsakelig ved direkte hudkontakt av litt lengre varighet. Smitter sjeldent via håndklær, sengetøy og klær. Skorpeskabb (norsk skabb) er en klinisk variant som nesten utelukkende opptrer hos immunsvekkede pasienter. Ved skorpeskabb er antallet midd svært høyt, og dermed er smitterisikoen betydelig også fra møbler og klær. Skorpeskabb kan ved første øyekast se ut som psoriasis.

Vil du vite mer?

Pasientveiledere
www.fhi.no/publ/informasjonsark/slik-gjennomforer-du-behandling-mot-skabb/

Om skabb på Helsenorge
www.helsenorge.no/sykdom/hud-og-har/skabb/

Om skabb i Smittevernhåndboka (FHI)
www.fhi.no/sm/smittevernhandboka/sykdommer-a-a/skabb/?term=

Vitenskapelig artikkel om skabb i Norge fra 2006 til 2018
Amato E, Dansie LS, Grøneng GM et al. Increase of scabies infestations, Norway, 2006 to 2018. Euro Surveill 2019; 24: 190020. https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2019.24.23.190020.

TEKST: Arnulf Soleng, seniorrådgiver, Helsedirektoratet, og Horst Bentele, seniorrådgiver, Folkehelseinstituttet (oppdatert versjon av skabb-artikkelen i NFT nr. 6/2020)